

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ЇЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ Й КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-1>

SOCIOCULTURAL ANALYSIS OF THE PROBLEMS OF THEODICY IN THE VIEWS OF J. BOENME

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ТЕОДИЦЕЇ В ПОГЛЯДАХ Я. БЕМЕ

Vozniak S. S. **Возняк С. С.**

*PhD in Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Cultural Studies
Lesya Ukrainka Volyn
National University*

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології
Волинський національний університет
імені Лесі Українки*

Sychevska-Vozniak O. M.

*PhD in Philosophical Sciences,
Associate Professor
Technical Vocational College
of Lutsk National Technical University
Lutsk, Ukraine*

Сичевська-Возняк О. М.

*кандидат філософських наук, доцент
Технічний фаховий коледж
Луцького національного
технічного університету
м. Луцьк, Україна*

Історико-культурологічний аналіз проблеми теодицеї у європейській культурі показує, що витoki проблеми сягають джерел філософствування взагалі. Проблематика теодицеї пройшла ряд етапів, серед яких з певною долею умовності можна визначити:

- 1) етап етико-онтологічний – філософські розмірковування на моральні теми в руслі античного стоїцизму і неоплатонізму;
- 2) етап теоцентричний – формування класичної теодицеї в руслі патристики Августина: заперечення існування зла, тлумачення зла як частки добра;
- 3) етап містичний, для якого характерні а) заперечення таких якостей Бога як всемогутність та всеблагість, б) джерелом зла виступає сам Бог як темний, другий бік (Я. Беме) – сюди також залучається зороастризм через проголошення субстанційності зла [3];
- 4) етап раціоналістичний, який відбився у філософській спадщині Г. В. Лейбніца;

5) етап антроподицеї, у якій джерело зла виноситься за межі Бога – у небуття, ніщо (М. Бердяєв і Л. Шестов).

Тема теодицеї має багатовікову історію в європейській філософії, наявна майже у всіх релігійних системах. Вперше вона виникає у вигляді запитання щодо втручання вищої сили у справедливий розподіл благ та покарань. Це запитання у релігії давніх єгиптян, іудеїв виливається у *доктрину вічного існування* духовного начала людини, у *доктрину відплати*, яка пізніше отримала інтегрований вигляд у християнстві.

У філософії пізнього середньовіччя проблеми теодицеї, на наш погляд, найбільш повно й оригінально висвітлені у філософській спадщині Беме. Якоб Беме – німецький філософ-містик (1575–1624), творчість якого досить плідно вплинула на розвиток німецької класичної філософії. Він стає представником містичного напрямку західної християнської філософії, творчість якого непросто доходила до розуму та сердець його сучасників. Головним джерелом пізнання він вважав містичне почуття, богооткровення та богооб'явлення. Система Беме склалась під впливом сучасних йому течій філософсько-релігійної думки. Знайомий з містикою М. Екхарта і Таулера, Швенкфельда і Себастьяна Франка, він був також обізнаний із натурфілософією та теургією Парацельса. Відомими були для нього також ідеї протестантизму.

Як і в Аврелія Августина, головною проблемою його творчості постає проблема зла. Беме не задовольняють неоплатонівські ідеї ілюзорності зла, в яких він вбачає надмірний оптимізм, також не достатньо обґрунтованими вважає він теїстичні ідеї песимістичного лютеранства, у якому світове зло залишається печальною реальністю цього світу, що ніяк не знаходить морально-релігійного виправдання. Беме у своїх працях прагне показати, що зло є притаманним світові через свою належність до Бога. Такий парадоксальний, здавалось би, висновок мислитель робить на підставі тверджень про необхідність зла як наслідку саморозкриття Божественної особистості, хоча і прагне уникнути гіпостазування добра і зла у дві самодостатні божественні реальності, як це робить маніхейство (Voehme, 9). Залишаючись на ґрунті римської церковної думки, Беме все ж дає широкий простір своїй фантазії, метафорам та темним аналогіям, і його думка часто коливається в цих трьох напрямках. Розгадку зла містичний філософ знаходить у тім, що все для свого прояву потребує фона, тла, контрасту, протилежності, кожне «так» потребує свого «ні». Така діалектика, на його думку, може бути застосована до самого Божественного Начала. Таким чином Беме приходиться до думки про розвиток Божества. Зрозуміло, що про генезу Бога можна мислити лише у логічному плані, а не у часі, але саморозкриття, чи самовияв Божественного відбувається у моментах, про які Беме каже «Світло з темряви».

Для особистого, свідомого, визначеного буття Бога необхідна його протилежність: темне Nichts – невизначене, безформне, «безодня»,

Ungrund, me on, Ніщо, Хаос. (Хоча тут хаос скоріше за все не підходить, адже навіть грецьке його значення – «розверстість» – передбачає *Щось*, щось неформлене, матеріал, субстрат тощо). В цьому меонічному началі Nichts є прагнення, голод, спрага до «Ichts» (буття). Будь-яке одкровення є протиположення. В Беме воно реалізується через потрійний акт: стихійна воля «по той бік добра і зла» – начало Отця; просвітлення волі розумом, який надає їй прагнення до певного добра – начало Сина; дійовий та діючий синтез волі і розуму – у силі Святого Духу. Свобода, таким чином, неминуче пов'язана з такими визначеннями, як вічне і тимчасове, добре і зло. Сама історія постає перед нами як діюча боротьба добра зі злом у процесі переродження грішного Адама вірою. Отже, зло постає необхідним наслідком «премирної» свободи, необхідною умовою та результатом саморозкриття Божественної особистості, оскільки, як пише Беме, «Бог залишає всякого у свободі; хай відкриється у кожному на вічність перемога любові або гніву, світла або темряви, і кожного життя саме надасть і явить вирок про себе» [2, с. 23].

Кожна людина, вважає Беме, має андрогінну, цілісну, бісексуальну природу. Внаслідок гріхопадіння людина втратила свою цілісність. Бердяєв, продовжуючи вчення про андрогін, наголошує на двоїстій, розірваній природі сучасної людини та вбачає вихід із розірваності в коханні як акті виходу із такого становища. Гріхопадіння, на думку Беме, виразилося в тім, що людина, не задовольняючись наївно-цілісним конкретним пізнанням світу, захотіла пізнати його властивості, аналізуючи їх, використовуючи рефлексію, відсторонене мислення. Другим моментом непослуху Бога було те, що Адам був андрогіном, його духовною нареченою була Небесна Сфера, і лише внаслідок гріхопадіння розривається цілокупна природа людини, так само як внаслідок гріхопадіння постає смерть. Однак Адам лише був спокушений злом, яке вже існувало до нього, що й залишило можливість спокутування цього гріха. Починається боротьба добра зі злом у часовому просторі історії як підготовка до пришествя Христа [1].

Таким чином, внесок Я. Беме у проблему теодицеї полягає у введенні зла в саму структуру світового порядку як одного з визначальних (хоч і не субстанційного) факторів світотворення, темної сторони самого Бога як наслідок його меонічної природи. Людина лише успадковує зло, будучи спокушена ним, що й дає можливість повернення на шлях добра. Це, на думку містика, має бути здійснене через особисту племініючу віру та молитву, містичний екстаз, внутрішнє переродження вірою, по за яким добрі дії не мають ніякого значення. Але після набуття віри починається справжня діюва перемога над злом. Вічність змінилася після гріхопадіння часовим, тепер знову повинен йти процес зворотного відновлення вічного начала. На землі повинен постати той рай, який мусив розповсюдити на ній Адам. Мусить зникнути соціальне: егоїзм,

рабство, нерівність, державність. Кінець історії мислиться Беме як відновлення й виправдання добра.

Література:

1. J. Boehme. Of the Incarnation of Jesus Christ, translated from the German by John Rolleston Earle, London, Constable and Company LTD, 1934.

2. J. Boehme. The Way to Christ (inc. True Repentance, True Resignation, Regeneration or the New Birth, The Supersensual Life, Of Heaven & Hell, The Way from Darkness to True Illumination) edited by William Law, Diggory Press ISBN 978-1-84685-791-1.

3. Edwards, Timothy (5 April 2004). Jacob Böhme: The Teutonic Philosopher. *24th Convocation of Ontario College*. [https://en.wikipedia.org/wiki/Jakob_Böhme#cite_note-FOOTNOTEMundik2016\[httpsbooksgooglecombooksidQQzbCwAAQBAJp gPA32_32\]-52](https://en.wikipedia.org/wiki/Jakob_Böhme#cite_note-FOOTNOTEMundik2016[httpsbooksgooglecombooksidQQzbCwAAQBAJp gPA32_32]-52)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-2>

SOLOMIYA KRUSHELNYTSKA: STROKES TO A PORTRAIT

СОЛОМІЯ КРУШЕЛЬНИЦЬКА: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА

Gashchyn N. B. Гащин Н. Б.

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Information Science and Mathematical Modeling кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики і математичного моделювання

Kryva N. R. Крива Н. Р.

Senior Lecturer at the Department of Information Science and Mathematical Modeling Ternopil Ivan Puliuj National Technical University Ternopil, Ukraine старший викладач кафедри математичних методів в інженерії Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя м. Тернопіль, Україна

«В перших десятиріччях ХХ століття на оперних сценах світу царювали чотири особи чоловічої статі – Баттістіні, Карузо, Тітта Руффо, Шаляпін. І лише одна жінка спромоглася сягнути їх висот і стати врівень з ними». Так писав про геніальну співачку світової слави, велику українку Соломію Крушельницьку італійський музикознавець і критик